

સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્રની કેટલીક પરિણતિ શુદ્ધ હોય છે. એને આવો અહિંસા વ્રતનો, જે પાંચ મહાવ્રતનો વિકલ્પ, શુભ ઉપયોગરૂપ પ્રયત્ન હોય છે. એને અહીંયા અહિંસાવ્રત કહેવામાં આવે છે. વ્યવહાર અહિંસાવ્રત. તેથી તો એ રાગ છે એ હિંસા છે. પણ વ્યવહારે એને અહિંસા કહેવામાં આવે છે. એ પાંચ મહાવ્રતની વાત છે.

કુલજોગિજીવમગ્ગણઠાણાઙ્ગુ જાણિરુગ જીવાણં ।

તસ્સારંભણિયત્તણપરિણામો હોઙ્ પઢમવદં ।।૫૬ ।।

જીવસ્થાન, માર્ગજ્ઞાસ્થાન, યોનિ, કુલભેદિ જીવનાં જાણીને,

આરંભથી નિવૃત્તિરૂપ પરિણામ તે વ્રત પ્રથમ છે. ૫૬.

ટીકા :- ‘આ, અહિંસાવ્રતના સ્વરૂપનું કથન છે. કુલભેદ,....’ જીવોના કુલભેદ. પહેલા ૪૨ ગાથામાં આવી ગયા છે. ‘યોનિભેદ,....’ ઉત્પત્તિ સ્થાનના ભેદો અને ‘જીવસ્થાનના ભેદ...’ ચૌદ. ‘અને માર્ગજ્ઞાસ્થાનના ભેદ પહેલાં જ (૪૨મી ગાથાની ટીકામાં જ) પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યા છે;...’ કે જીવમાં નથી એમ એમાં આવ્યું હતું. ‘કુલભેદ, યોનિભેદ, જીવસ્થાનના ભેદ અને માર્ગજ્ઞાસ્થાનના ભેદ પહેલાં જ (૪૨મી ગાથાની ટીકામાં)...’ એ કહ્યું હતું કે જીવમાં એ નથી. એ અહીં પર્યાયમાં એ ભેદ છે એમ જણાવે છે.

‘અહીં પુનરુક્તિદોષના ભયથી પ્રતિપાદિત કર્યા નથી.’ અહીં પાઠમાં હોવા છતાં વિસ્તાર કર્યો નથી. ત્યાં વિસ્તાર થઈ ગયો માટે. ‘કુલજોગિજીવમગ્ગણઠાણા’ એ શબ્દ ત્યાં ૪૨મી ગાથામાં હતો. ૪૨ ગાથા છે ને? ત્યાં એ શબ્દ છે. ‘કુલજોગિજીવમગ્ગણઠાણા’ ત્યાં એ શબ્દ હતો. ત્યાં વિસ્તાર કર્યો હતો. અહીં નથી કર્યો. ‘ત્યાં કહેલા તેમના ભેદોને જાણીને...’ જુઓ! જાણીને એમ કહે છે. એને જાણવું તો જોઈએ. વસ્તુમાં નથી પણ પર્યાયમાં છે એને જાણવું જોઈએ, એમ કહે છે. વ્યવહાર જાણેલો પ્રયોજનવાન છે એમ કહે છે ને?

મુમુક્ષુ :-...

ઉત્તર :- જાણવાની વાત નથી પણ .. છે એમ જાણવાની વાત નથી? આશ્રય આનો

લીધો છતાં પર્યાયમાં આવા ભેદો છે એને જાણવા.

મુમુક્ષુ :- પણ હેય કદા પછી એને આમ જાવું કે આમ જાવું?

ઉત્તર :- પણ વ્યવહારે જાણવું એમ આવે છે કે નહિ? હેયને જાણે ત્યારે હેય થાય કે જાણ્યા વિના હેય શી રીતે થાય? હેય, જ્ઞેય. આ પર્યાયમાં હેય છે એમ જાણ્યા વિના તેનું લક્ષ કેમ છોડે? એમ કહે છે. તેમને જાણીને. જુઓ! આવ્યું છે ને? બધામાં આવ્યું છે. 'યોગસાર'માં આવ્યું નથી? છ દ્રવ્યને પ્રયત્નથી જાણવા. છ દ્રવ્ય તો પર છે. પણ વ્યવહારે પોતાની પર્યાયમાં એનું જ્ઞાન થાય છે, એથી એને જાણવા. જાણવામાં ક્યાં વાંધો છે? વ્યવહાર જાણેલો. વ્યવહાર જાણવામાં આવે. વ્યવહારનો વિષય છે કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- એ તો ધર્મ થયા પછીની વાત છે.

ઉત્તર :- ધર્મની આ વાત છે ને?

મુમુક્ષુ :- આ ધર્મ થયા પહેલાની વાત છે.

ઉત્તર :- પહેલાની અહીંયા વાત જ નથી. અહીં તો આત્માનું આવું ભાન છે ત્યાં આવી પર્યાય ને ભેદને જાણવા. ધર્મ થયા પહેલાની વાત અહીં છે જ નહિ. એય...! એને પર્યાય જાણવામાં આવે કે નહિ? પર્યાય જાણવામાં ન આવે? દ્રવ્ય અને પર્યાય બેનું જ્ઞાન કરે. આદરણીય દ્રવ્ય, પર્યાય જાણવાલાયક. એય...! અટપટું છે એટલે આ બધી ભાંગજડ ઊભી થઈ છે ને? હમણાં એ તો કહેશે. 'તેમના ભેદોની જાણીને...' જાણવામાં ન આવે? માર્ગજ્ઞાના ભેદો પર્યાયમાં છે. કઈ કઈ અવસ્થામાં જીવ છે? ક્યા જીવના સ્વરૂપભેદમાં ભેદ ક્યાં છે? કુળ કયુ છે? યોનિ શું? એ જાણવામાં ન આવે? જાણવામાં તો બધું આવે.

'તેમની રક્ષારૂપ પરિણતિ તે જ અહિંસા છે.' એ રક્ષા શબ્દ રાખ્યો છે. 'તેમની રક્ષારૂપ પરિણતિ...' એટલે કે એ બધા જીવોને ન મારવાના પરિણામ, એ પરિણતિ તે અહિંસા-વ્યવહાર-શુભોપયોગ.

મુમુક્ષુ :- એની રક્ષા કરી શકાય?

ઉત્તર :- એ કીધું ને? રક્ષાનો અર્થ આ. થઈ શકે છે ક્યાં? એને નહિ મારવાના પરિણામ, એને અહીંયા રક્ષા કહેવામાં આવે છે. પરિણામ. એને મારી શકે છે કે જીવાડી શકે છે એ પ્રશ્ન અહીં છે જ નહિ. એને નહિ મારવાના પરિણામ. જુઓ! કહે છે, 'અહિંસા છે.' વ્યવહાર ડોં! આ. શુભ ઉપયોગ.

'તેમનું મરણ થાઓ કે ન થાઓ...' લ્યો, પ્રશ્ન છે? મરણ થાય કે ન થાય, એની સાથે કાંઈ નથી. એ તો પર છે. 'પ્રયત્નરૂપ પરિણામ વિના...' શુભભાવમાં પ્રયત્ન વિના 'સાવધનો પરિહાર (દોષનો ત્યાગ) થતો નથી.' એમ કહે છે. બીજાને ન મારવો એ શુભભાવનો પ્રયત્ન છે. એ મરે ન મરે એની સાથે સંબંધ નથી. એ તો સાથે નાખી દીધું. પણ શુભ પરિણામનો પ્રયત્ન છે, એ સાવધયોગનો ત્યાગ છે. એ 'પ્રયત્નરૂપ પરિણામ વિના...' શુભમાં

પ્રયત્ન વિના અશુભના સાવધયોગનો ત્યાગ થતો નથી, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

‘આથી જ, પ્રયત્નપરાયણને...’ જુઓ! શુભભાવમાં ‘પ્રયત્નપરાયણને હિંસાપરિણતિનો અભાવ હોવાથી...’ એને સાવધના અશુભભાવનો ત્યાગ હોવાથી ‘અહિંસાવ્રત હોય છે.’ કહો, સમજાણું કાંઈ? એને અહિંસાવ્રત-શુભભાવ હોય છે. આ વ્યવહાર નિશ્ચય સહિત હોય એને આવો વ્યવહાર હોય છે એમ જણાવે છે. અને વ્યવહારનયના અર્થમાં તો એમ પણ કહે એ વ્યવહારનો પ્રયત્ન છે એટલો અશુભ ટાળે છે ને? સાવધયોગનો ત્યાગ એટલો શુભમાં પ્રયત્ન છે. છે પુણ્યબંધન, છે શુભોપયોગ. નિશ્ચયથી તો સ્વરૂપની હિંસા, પણ વ્યવહારે સાવધયોગનો ત્યાગ છે માટે વ્યવહારે એને અહિંસા પરિણામ કહેવામાં આવ્યા. આવી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- ગૂંચવણ તો ખરી.

ઉત્તર :- ગૂંચવણ જરીયે નથી. સીધો માર્ગ છે પણ માળાએ એને ઉંધો માન્યો છે. વસ્તુ જ્યાં આત્માનું ભાન છે, અનુભવ છે કે હું તો આનંદ છું. એની દૃષ્ટિ થઈ, જ્ઞાન થયું અને આનંદમાં કેટલીક લીનતા પણ થઈ છે. એને આવો શુભભાવ પ્રયત્નથી હોય છે. એ જાતનો શુભનો પ્રયત્ન છે ને? એને અહીંયા વ્યવહાર અહિંસાવ્રત કહેવામાં આવે છે. એવો ભાવ મુનિને છઠ્ઠા ગુણસ્થાને હોય છે. એવું જ્ઞાન કરાવે છે. સમજાણું કાંઈ?

‘એવી રીતે (આચાર્યવર) શ્રી સમંતભદ્રસ્વામીએ (બૃહત્સ્વયંભૂસ્તોત્રમાં શ્રી નમિનાથ ભગવાનની સ્તુતિ કરતાં ૧૧૯માં શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’ જુઓ! પાછું નિશ્ચય નાખે છે.

અહિંસા ભૂતાનાં જગતિ વિદિતં બ્રહ્મ પરમં
ન સા તત્રારમ્મોઽસ્ત્યણુરપિ ચ યત્રાશ્રમવિદ્યો ।
તતસ્તસ્તિદ્વયર્થ પરમકરુણો ગ્રન્થમુભયં
ભવાનેવાત્યાક્ષીન્ન ચ વિકૃતવેષોપધિરતઃ ।।

શ્લોકાર્થ :- ‘જગતમાં વિદિત છે...’ અહીં તો કહે છે, લ્યો. ‘જીવોની અહિંસા પરમ બ્રહ્મ છે.’ એ ભાવ અહિંસાની વાત છે. રાગની ઉત્પત્તિ ન થવી અને વીતરાગ પર્યાયની ઉત્પત્તિ થવી, એ અહિંસા જગત પ્રસિદ્ધ છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? ચાલે છે ઓલું અહિંસા વ્રતનું એમાં નીચે પાછું આ નાખ્યું. આત્મામાં જેટલે અંશે રાગની ઉત્પત્તિ થાય એટલે અંશે તો હિંસા જ છે. અને જેટલે અંશે સ્વભાવ શુદ્ધ આનંદ, એને આશ્રયે વીતરાગ અકષાયની પરિણતિ થાય તે અહિંસા છે.

‘જગતમાં વિદિત છે કે જીવોની અહિંસા પરમ બ્રહ્મ છે.’ એમાં પરમ આનંદ છે. તે પરમબ્રહ્મ આત્મા છે એમ કહે છે. આત્માનું જેવું પરમબ્રહ્મ સ્વરૂપ છે, એવી જ્યાં પરિણતિ પર્યાય વીતરાગી દશા પ્રગટ થઈ, તે પરમ બ્રહ્મ સ્વરૂપ છે. અહિંસાની અવસ્થા, રાગ વિનાની દશા, હોં! આ શુભની વાત નથી. જીવ એટલે જીવ પોતે પણ આવ્યો ને? સમજાણું કાંઈ?

‘જીવોની અહિંસા પરમ બ્રહ્મ છે.’ એ પરજીવની અહિંસા એકલી ન મારવી એ નહિ. પરમ અહિંસા છે, પરમ બ્રહ્મ છે. ભગવાનઆત્મા.. એ ખુલાસો કરશે.

જે આશ્રમમાં પરિગ્રહનો એક અંશ નથી ત્યાં અહિંસા છે એમ કહે છે. મુનિને આત્મજ્ઞાન અનુભવ સહિત ચારિત્રની દશા જે અંતર વર્તે છે, એને પરિગ્રહનો કણ લેવાનો વિકલ્પ નથી. એ વિકલ્પ હોય તો એ હિંસા છે. એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? લોકોને બરાબર શુદ્ધભાવ અધિકાર કહીને વ્યવહાર (ચારિત્ર અધિકાર) કહેશે. પછી પ્રતિક્રમણ આદિ નિશ્ચય કહેશે. ‘જીવોની અહિંસા પરમ બ્રહ્મ છે. જે આશ્રમની વિધિમાં...’ જુઓ! ‘લેશ પણ આરંભ છે...’ ગૃહસ્થાશ્રમમાં ભલે પંચમ ગુણસ્થાનમાં હોય પણ ત્યાં હજી રાગ છે. વસ્ત્ર, પાત્ર રાખવાનો વગેરે વગેરે રાગ છે, એ હિંસા છે. ‘જે આશ્રમની વિધિમાં લેશ પણ આરંભ છે ત્યાં (–તે આશ્રમમાં અર્થાત્ સગ્રંથપણમાં)તે અહિંસા હોતી નથી.’ જુઓ! વસ્ત્ર-પાત્ર રાખવાનો જ્યાં ભાવ છે, ત્યાં અહિંસા હોતી નથી. તે હિંસા છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

‘જે આશ્રમની વિધિમાં લેશ પણ આરંભ છે ત્યાં (–તે આશ્રમમાં અર્થાત્ સગ્રંથપણમાં) તે અહિંસા હોતી નથી.’ જુઓ! પંચમ ગુણસ્થાનમાં શ્રાવકને પૂર્ણ અહિંસા નથી. એને હજી રાગભાવ છે. આરંભનો, વસ્ત્ર-પાત્ર રાખવાનો, સ્ત્રી, કુટુંબ વગેરે રાગ છે તે હિંસા છે. ત્યાં અહિંસા નથી. જુઓ! ‘માટે તેની સિદ્ધિને અર્થે, (હે નમિનાથ પ્રભુ!) પરમ કરુણાવંત એવા આપશ્રીએ બન્ને ગ્રંથને છોડ્યા...’ અંદરમાંથી રાગ છોડ્યો અને બહારમાંથી વસ્ત્ર-પાત્ર વસ્તુ છોડી. વ્યવહાર. એવું જે મુનિપણું ત્યાં અહિંસા છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? જે આશ્રમમાં રાગનો અંશ નથી અને પરિગ્રહમાં વસ્ત્ર-પાત્ર પણ નથી. એવા આશ્રમમાં અહિંસા હોય છે. એટલે ભાવલિંગી સંત, આત્માના અતીન્દ્રિય આનંદના અનુભવી, એ ઉપરાંત એમાં સ્થિરતા, વીતરાગતા પ્રગટી છે એને ભાવહિંસા નથી, રાગનો ભાવપરિગ્રહ નથી અને વસ્ત્ર-પાત્રનો દ્રવ્યપરિગ્રહ પણ નથી. આહાહા...!

‘માટે તેની સિદ્ધિને અર્થે, (હે નમિનાથ પ્રભુ!) પરમ કરુણાવંત એવા આપશ્રીએ...’ જુઓ! એમાં પોતાની કરુણા છે. ‘બન્ને ગ્રંથને છોડ્યા...’ વસ્ત્ર-પાત્ર પણ છોડ્યા અને રાગ પણ છોડ્યો. ‘(–દ્રવ્ય તેમ જ ભાવ બન્ને પ્રકારના પરિગ્રહને તજી નિર્ગ્રંથપણું અંગીકૃત કર્યું),...’ જુઓ! જેમાં રાગનો લેશ પણ અંશ નથી. એ ખરેખર વીતરાગદશામાં સાતમે ગુણસ્થાને ... સમજ્યા? રાગનો અંશ નથી એવી જે દશા, તે નિર્ગ્રંથદશા અને તે અહિંસા દશા, તે અહિંસક દશા છે. આહાહા...! જુઓને વ્યાખ્યા.

‘વિકૃત વેશ...’ સાધુને વસ્ત્રાદિ રાખવા એ વિકૃત વેશ છે. એ સાચો વેશ નથી. ‘તથા પરિગ્રહમાં રત ન થયા.’ રાગમાં રત ન થયા અને બહારના વેશમાં વિકૃતમાં પણ રત ન થયા. આહાહા...! જુઓ! આ અહિંસાવ્રતના શુદ્ધઉપયોગની વ્યાખ્યા ચાલે છે. એમાં આ નાખ્યું. ભગવાનઆત્મા રાગરહિત મુનિને જ્યાં વીતરાગદશા પ્રગટી છે, એ આશ્રમમાં અહિંસા

છે. જ્યાં રાગનો આરંભ નથી અને બહાર રાગના નિમિત્તો, વસ્ત્ર, પાત્ર, એવો પરિગ્રહનો સંગ-સંબંધ પણ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

એક કોર કહે કે, ચોથે ગુણસ્થાને જ્ઞાનીને બંધ નથી, રાગ એનો નથી. એય...! દષ્ટિની અપેક્ષાએ જ્યાં પરિણમન પરથી ભિન્ન પડી ગયું એ અપેક્ષાએ. જેમ શરીર પર એમ રાગ પર. પણ સ્થિરતાની અપેક્ષા જ્યાં આવે, ત્યાં પંચમ ગુણસ્થાનમાં પણ રાગ-ભાગ છે એ હિંસા છે એમ કહે છે. એ આશ્રમમાં અહિંસા પૂર્ણ નથી. આહાહા..! કથનની પદ્ધતિ જુઓ! સમજાણું કાંઈ? અહીં તો ચારિત્રની વ્યાખ્યા લેવી છે કે નહિ? અંતર સ્વરૂપમાં આનંદમાં રમણતા, એની ભૂમિકામાં રાગનો અંશ નથી તેને અહિંસા જગત પ્રસિદ્ધ-વિદિત કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! અહીં તો કહે છે, એ વાત જગત પ્રસિદ્ધ છે.

મુનિ અણાલંબી અપરિગ્રહી. આહાહા..! નગ્ન મુનિ, બહારમાં નગ્ન છે, અંદરમાં રાગનો કણ નથી. જરીક આ સંજવલનનો કણ છે એમ... અકષાય પરિણતિ જ જેને ઉગ્ર છે. એને અહીંયા અહિંસા કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! માર્ગ તો આવો છે. એને પોતાની કલ્પનાએ ફેરફાર કરીને જગત પાસે મુકવો, એ કાંઈ માર્ગ નથી. અહીં તો અગિયાર પડિમાવાળાને પણ હજી રાગ છે. છે ને? પંચમ ગુણસ્થાન છે ને? ત્યાં હજી એ આશ્રમમાં પૂર્ણ અહિંસા નથી એમ કહે છે. આહાહા..!

અહીં નમિનાથ ભગવાનની વાત ચાલે છે. હે પ્રભુ! આપે તો અંતરમાં વીતરાગ દશા પ્રગટ કરી અને બાહ્યમાં નગ્ન દશા. વિકૃત વેશ રહ્યો નથી. આવી અપરિગ્રહ દશા, એને અહીંયા અહિંસા કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! કહો, સમજાણું આમાં? પ્રયત્ન પરાયણ લ્યો. એ અપેક્ષાએ શુભભાવમાં એટલો પુરુષાર્થ છે ને? અશુભમાં આંતરો અવળો, પણ આમાં જરી ઓછો છે. પણ છે ને? શુભમાં વિશેષ પ્રયત્ન છે પણ આમાં પણ એકલું વીર્ય છે ને શુભમાં? એમ કહે છે. પણ છે એ વ્યવહાર અહિંસા છે. નિશ્ચય અહિંસા જેને પ્રગટી હોય, એને આવો વિકલ્પ હોય એને વ્યવહાર અહિંસા કહેવામાં આવે છે. જેને નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને આનંદની-શુદ્ધની દશા છે જ નહિ, એને આ વ્યવહાર હોઈ શકે નહિ. એને વ્યવહાર જ નથી. વ્યવહાર ક્યાંથી આવ્યો? જાગ્યા વિના, નિશ્ચય વિના વ્યવહાર કોને કહેવો?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- આગળ પાંચમામાં લેશે. પાંચમા વ્રતમાં નિરપેક્ષ શબ્દ છે ખરો ને? પાઠમાં. નિર્વિકલ્પાવના. એટલે પાંચ મહાવ્રતમાં અંદર દષ્ટિ, જ્ઞાન, સ્થિરતાનું નિરપેક્ષપણું. પાંચમામાં નિરપેક્ષ શબ્દ આવે છે. ત્યાં ખુલાસો નીચે છે. અહીં પણ ખુલાસો કર્યો ને? જુઓને ક્યાં શબ્દ છે એ? પ્રયત્ન-પ્રયત્ન છે ને?

‘મુનિને (મુનિત્વોચિત) શુદ્ધપરિણતિની સાથે વર્તતો જે...’ અંદર શુદ્ધ વીતરાગદશા તો

છે. આત્માના આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની કેટલીક પરિણતિ તો છે. 'જે (હઠ વગરનો) દેહચેષ્ટાદિકસંબંધી શુભોપયોગ તે વ્યવહાર-પ્રયત્ન છે.' હઠ વગરનો એટલે એ પ્રકારે શુભભાવ ત્યાં સહજ હોય છે. 'શુદ્ધ પરિણતિ ન હોય...]' લ્યો. પાંચમામાં વિશેષ સ્પષ્ટ છે. શુદ્ધ પરિણતિ ન હોય, જ્યાં સ્વ ભગવાનઆત્માનો આશ્રય કરીને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની વીતરાગી દશા ન હોય 'ત્યાં શુભોપયોગ હઠ સહિત હોય છે;...' ત્યાં તો હઠ છે. સહજ નથી. 'તે શુભોપયોગ તો વ્યવહાર-પ્રયત્ન પણ કહેવાતો નથી]' કહો, સમજાણું?

જ્ઞાનસ્વભાવી ભગવાનઆત્મા, એનો આશ્રય લઈને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને શાંતિની જે નિર્વિકલ્પ દશા-શુદ્ધ પરિણતિ પ્રગટે, ત્યાં આગળ તે શુભોપયોગનો પ્રયત્ન છે એ સહજ એ જાતનો ભૂમિકામાં ભાવ હોય છે. હઠ વગરનો. અને જ્યાં શુદ્ધની પરિણતિનું ભાન જ નથી, આત્મા આનંદ સ્વરૂપનો જ્યાં આશ્રય લીધો નથી, આશ્રય લીધા વિનાની દશાવાળો એકલો શુભોપયોગ તો હઠવાળો છે. એ ભૂમિકાએ એને હોય, આવે એવું ત્યાં નથી. એ હઠવાળો છે. એ શુભોપયોગને વ્યવહાર પણ કહેવાતો નથી. 'વ્યવહાર-પ્રયત્ન પણ કહેવાતો નથી.' લ્યો. કહો, સમજાય છે કે નહિ? 'કાંતિભાઈ'! આ પણ નિશ્ચય સાથે વ્યવહાર આવ્યો એટલે ઝગડા ઉઠ્યા. કહે, જો વ્યવહાર હોય છે. વ્યવહાર હોય છે તો નિશ્ચય થાય છે. એ વાત અહીંયા ક્યાં છે? અહીં તો આવા નિશ્ચયની દશાની પરિણતિ હોય ત્યારે આવો વ્યવહાર-શુભોપયોગ હોય છે એવું જ્ઞાન કરાવે છે. શુભ ઉપયોગ કરવા જેવો છે એ વાત પણ ક્યાં છે? આવે છે, હોય છે, થાય છે.

મુમુક્ષુ :- તેને કરે છે એમ કહેવાય છે.

ઉત્તર :- તેને કરે છે એ તો વ્યવહારનયથી પાળે છે એમ કહેવાય.

વ્યવહાર અહિંસાવ્રત પાળે છે. રાગને પાળે? પણ વ્યવહારનયનું કથન અહિંસા એ રીતે જ કહેવામાં આવે છે. કહો, ભગવાનનો દાખલો આપ્યો, ઠીક. હે પ્રભુ! આપે તો નિર્ગ્રંથ દશા અંતરમાં અને બાહ્યમાં બન્ને કરી. વસ્ત્રનો વેશ એ વિકૃત વેશ છે. તે મુનિનો વેશ નથી. સંતની દશા એ વ્યવહારે પણ નથી. આહાહા...! જેને વસ્ત્ર પ્રત્યેની વિકલ્પ દશા છૂટી ગઈ છે અને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્રની પરિણતિ સહિત, જેને આવો વ્યવહાર અહિંસાનો શુભ પ્રયત્ન હોય, એને વ્યવહાર કહેવાય એમ કહે છે.

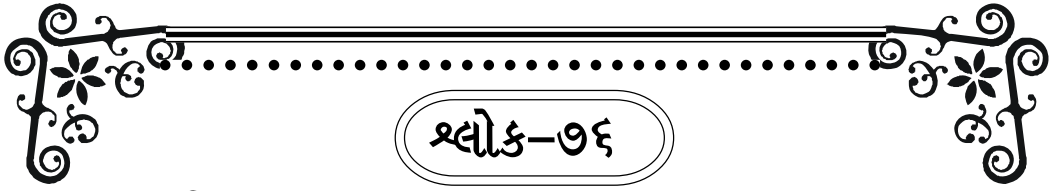
જ્યાં નિશ્ચય સ્વરૂપનું ભાન નથી, કે આ વ્યવહાર. ત્યાં વ્યવહાર કોને કહેવો? વ્યવહાર તો સહચર. નિશ્ચયની શ્રદ્ધા-જ્ઞાનની શાંતિ સાથે સહચર. સાથે હોય તો એને વ્યવહાર કહેવાય. પણ અહીંયા સાથે વાળો નિશ્ચય તો જાગ્યો નથી. ત્યાં સહચર કોને કહેવો? સમજાણું કાંઈ? 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'માં સહચર આવે છે ને? સહચર સાથે હોય છે એથી એને વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે. પણ કોની સાથે? નિશ્ચય છે નહિ અને સાથે ચાલે છે. પણ કોની સાથે? સમજાણું કાંઈ? લોકો તો બસ, આ અહિંસાવ્રત અને આ વ્રત છે એ ચારિત્ર જ છે, બસ

એક જ વાત સિદ્ધ કરે છે. અહીં તો શુભઉપયોગ ચોખ્ખો શબ્દ લેશે. એ બધા શુભઉપયોગ છે. સમજાણું? પરંપરાએ આગળ કહેશે. ખુલાસો કરશે.

મુમુક્ષુ :- ૧૧૭ પાને.

ઉત્તર :- ૧૧૭ પાને? ક્યાંક છે ખરું. નીચે ને? ટીકામાં. ‘ચોવીશ પ્રકારના પરિગ્રહનો પરિત્યાગ જ પરંપરાએ પંચમગતિના હેતુભૂત એવું પાચમું વ્રત છે.’ પરંપરાગત તો કીધું પણ શુભઉપયોગ શબ્દ નથી. પરિત્યાગ જ. ‘પરંપરાએ પંચમગતિના હેતુભૂત એવું પાંચમું વ્રત છે.’ અર્થમાં છે જુઓ! એમાં અર્થમાં છે. ‘સર્વ પરિગ્રહોના ત્યાગ (સર્વપરિગ્રહત્યાગસંબંધી શુભભાવ)...’ જુઓ! છે? ૬૦ ગાથા. સર્વ પરિગ્રહનો ત્યાગ જોયું? અહીં માથે કહ્યું ને ‘નિરપેક્ષ ભાવનાપૂર્વક (અર્થાત્ જે ભાવનામાં પરની અપેક્ષા નથી એવી શુદ્ધ નિરાલંબન ભાવના સહિત)...’ સહિત. ત્યારે સર્વ પરિગ્રહનો ત્યાગ એ શુભભાવ. એ પાઠનો પોકાર છે. ૬૦મી ગાથા. ૬૦મી ડોં! ૬૦ ગાથા. એનો અર્થ.

‘નિરપેક્ષ ભાવનાપૂર્વક...’ જુઓ! ઓહો...! જેને કોઈ પરની અપેક્ષા નથી એવું નિર્મળ પરિણમન થયું છે. ‘(એવી શુદ્ધ નિરાલંબન ભાવના સહિત) સર્વ પરિગ્રહોનો ત્યાગ...’ આ શુદ્ધપરિણતિ સહિત શુભઉપયોગ એ પાંચમું મહાવ્રત છે. એમ અહીંયા અહિંસા આદિ શુભભાવ બધાને ગણવા. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

શ્લોક-૭૬

તથા हि -

(માલિની)

ત્રસહતિપરિણામધ્વાંતવિધ્વંસહેતુઃ
સકલભુવનજીવગ્રામસૌખ્યપ્રદો યઃ ।
સ જયતિ જિનધર્મઃ સ્થાવરૈકેન્દ્રિયાણાં
વિવિધવધવિદૂરશ્ચારુશર્માશ્ચિપૂરઃ ॥૭૬॥

વળી (૫૬મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારીદેવ શ્લોક કહે છે) :-

[શ્લોકાર્થ :-] ત્રસઘાતના પરિણામરૂપ અંધકારના નાશનો જે હેતુ છે, સકળ લોકના જીવસમૂહને જે સુખપ્રદ છે, સ્થાવર એકેન્દ્રિય જીવોના વિવિધ વધથી જે બહુ દૂર છે અને સુંદર સુખસાગરનું જે પૂર છે, તે જિનધર્મ જયવંત વર્તે છે. ૭૬.

શ્લોક-૭૬ ઉપર પ્રવચન

‘વળી (૫૬મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવ શ્લોક કહે છે) :-’

ત્રસહતિપરિણામધ્વાંતવિધ્વંસહેતુઃ
સકલભુવનજીવગ્રામસૌખ્યપ્રદો યઃ ।
સ જયતિ જિનધર્મઃ સ્થાવરૈકેન્દ્રિયાણાં
વિવિધવધવિદૂરશ્ચારુશર્માધ્ધિપૂરઃ ॥૭૬॥

‘ત્રસઘાતના પરિણામરૂપ અંધકારના નાશનો જે હેતુ છે,...’ કોણ? જૈનધર્મ. જૈનધર્મ એટલે અજ્ઞાન ને રાગને જીતીને વીતરાગતા પ્રગટ કરવી એ. એ જૈનધર્મ છે. ‘ત્રસઘાતના પરિણામરૂપ અંધકારના નાશનો જે હેતુ છે, સકળ લોકના જીવસમૂહને જે સુખપ્રદ છે,...’ વીતરાગધર્મ. વીતરાગધર્મ એટલે આત્માની વીતરાગી પરિણતિ. એ જૈનધર્મ, એ જૈનશાસન છે. પુણ્ય-પાપના રાગ વિનાની આત્માની સ્વઆશ્રયની શુદ્ધ પરિણતિ, એને અહીંયા જૈનધર્મ અને જૈનશાસન કહેવામાં આવે છે.

‘સકળ લોકના જીવસમૂહને જે સુખપ્રદ છે,...’ વીતરાગભાવ બધા જીવને આનંદદાયક છે એમ કહે છે. જિન એટલે આત્માનું વીતરાગસ્વરૂપ. એને આશ્રયે થતી પરિણતિ, વીતરાગ પરિણતિ. રાગાદિ નહિ, એવો જે જૈનધર્મ, એને ત્રસઘાતના નાશનો, અંધકારના નાશનો હેતુ છે. અને ‘સ્થાવર એકેન્દ્રિય જીવોના...’ પણ મારવાના પરિણામ રહિત છે. ‘વિવિધ વધથી જે બહુ દૂર છે...’ જોયું! એક પાણીના બિંદુમાં અસંખ્ય જીવ છે. જળનું બિંદુ. ... અસંખ્ય શરીર અને એક-એક શરીરમાં એક-એક જીવ. એના ઘાતથી પણ જૈનધર્મ દૂર વર્તે છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? છ કાય લઈ લીધા ને? ત્રસ અને એકેન્દ્રિય. છ કાય લઈ લીધા.

પાણીનું એક બિંદુ, અગ્નિનો જરી તણખો, એમાં અસંખ્ય જીવ છે. આ પાણીના દસ-દસ શેર અધમણ ઊના પાણીમાં, એક-એક પાણીની કણીમાં અસંખ્ય જીવ. મુનિ માટે એ પાણી બનાવે અને મુનિ લે એ મુનિ જ નથી. વ્યવહારે મુનિ નથી, ડોં! નિશ્ચયથી તો છે જ નહિ. સમજાણું કાંઈ? અહીં તો પ્રભુ! તારો માર્ગ, ત્રસ અને એકેન્દ્રિય જીવના ઘાતથી દૂર-દૂર માર્ગ છે. આહાહા...!

‘અને સુંદર સુખસાગરનું જે પૂર છે,...’ આહાહા...! ઓલો રાગ છે એ તો દુઃખ છે. અને એનાથી ભિન્ન ભગવાનઆત્માની પરિણતિ, શુદ્ધ વીતરાગ સ્વભાવનો આશ્રય લઈને. પોતાનો નિજ વીતરાગ સ્વભાવ, વીતરાગ પરિણતિ જે ઊભી થઈ, એ ‘સુંદર સુખસાગરનું પૂર છે,...’ અજ્ઞાનીએ સુખની કલ્પના કરી એ તો દુઃખ છે. આ તો ‘સુંદર સુખસાગરનું જે પૂર છે,...’ આહાહા...! શું કહે છે? સમજાય છે? જૈનધર્મ એને કહીએ, કે જે આનંદસાગર

ભગવાનઆત્મા, એમાંથી વીતરાગી આનંદની દશા પ્રગટ કરી, એને જૈનધર્મ કહીએ. આહાહા...! છે કે નહિ એમાં? જુઓ! ક્યાં? પંદરમી ગાથામાં એમ કહ્યું, કે શુદ્ધ ઉપયોગ. ભાવશ્રુત ઉપયોગ તે જૈનશાસન છે. 'સમયસાર'ની ૧૫મી ગાથા. ભાવશ્રુત ઉપયોગ, જેમાં રાગનો કણ નહિ. વીતરાગી ભાવશ્રુત ઉપયોગ એ જૈનશાસન છે. અહીં કહે છે કે, જૈનધર્મ કહો કે જૈનશાસન કહો.

જૈનધર્મ શું છે? કે અતીન્દ્રિય આનંદની પરિણતિનું પૂર અંદર પ્રગટ થાય (એ જૈનધર્મ). આહાહા...! આ મહાવ્રતનો વિકલ્પ પણ રાગ છે એમ કહીને અહીં પાછું કાઢી નાખ્યું. હોય છે એમ જણાવે છે. પણ અંતરમાં આ રાગ જે આવે એ જૈનધર્મ નથી એમ કહે છે. ભાઈ! મહાવ્રતના પરિણામનો, અહિંસાનો વિકલ્પ એ જૈનધર્મ નથી. એને આવો વ્યવહાર હોય એટલું જ્ઞાન કરાવે છે. પણ એ જૈનધર્મ નથી. એય...! આહાહા...! કારણ કે રાગ છે તે દુઃખ છે. અહિંસા મહાવ્રતનો વિકલ્પ, વ્યવહાર અહિંસા એ પણ દુઃખ છે. જૈનધર્મ નથી. વચમાં હોય એનું જ્ઞાન કરાવે છે. આહાહા...!

જૈનધર્મ એટલે કોઈ પક્ષ નથી. કોઈ સંપ્રદાય નથી. એ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. 'જિન સો હી હૈ આત્મા' વીતરાગભાવથી ભરેલો અકષાયસ્વભાવરૂપ આત્મા, એનો આશ્રય લઈને જે વીતરાગી સમ્યગ્દર્શન, વીતરાગી જ્ઞાન અને વીતરાગી સ્થિરતા પ્રગટ થઈ, એ સુખનું પૂર એટલે એ ત્રણે સુખરૂપ છે. એમ કહે છે. ત્રણે દુઃખરૂપ નથી. નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર ત્રણે સુખરૂપ છે. માણસ કહે છે ને અરે...! ચારિત્ર તો મહા કોળિયા છે. અરે...! હાલ..હાલ.. તને ભાન નથી. મીણના દાંતે.. શું કહે છે? લોઢાના ચણા ચણવા. બાપા! શું ચારિત્ર દુઃખરૂપ છે? સમ્યગ્દર્શન દુઃખરૂપ છે? સમ્યગ્જ્ઞાન દુઃખરૂપ છે?

કહે છે, 'સુંદર સુખસાગરનું જે પૂર છે,...' આહાહા...! કેવી રીતે વાત કરી છે! આહાહા...! ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદનું પૂર, ધ્રુવ છે. એનો આશ્રય લઈને, અવલંબન લઈને એમાંથી અતીન્દ્રિય આનંદની દશા-શ્રદ્ધા-જ્ઞાન અને ચારિત્ર ત્રણેય અતીન્દ્રિય આનંદની દશા છે. ત્રણે સુખરૂપ દશા છે. ત્રણેયમાં આનંદ છે. એવા 'સુખસાગરનું જે પૂર છે, તે જિનધર્મ જયવંત વર્તે છે.' આહાહા...! એવો જૈનધર્મ જગતમાં વીતરાગી પરિણતિના પરિણામનાર પાસે જયવંત વર્તે છે એમ કહે છે. આહાહા...!

દિગંબર સંતોની વાણી છેક વીતરાગતાને પહોંચાડે એવી છે. એવી વાત...! આવી વાત આ સિવાય બીજે ક્યાંય નથી. દિગંબર મુનિઓ સિવાય આવું કથન, આવી વાત ક્યાંય નથી. શ્વેતાંબરમાં નથી તો અન્ય મતમાં તો ક્યાંથી હોય? આહાહા...! માણસને આ કહે તો એમ થઈ જાય કે એ પક્ષની વાત છે. અરે...! પક્ષની વાત નથી, ભગવાન! એ વસ્તુ જ પોતે વીતરાગમૂર્તિ આત્મા છે. એનામાં ત્રિકાળ ચારિત્રગુણ છે ને? વીતરાગભાવસ્વરૂપ છે. અને શ્રદ્ધાગુણ છે એ પણ વીતરાગસ્વરૂપ છે, જ્ઞાનગુણ છે એ પણ વીતરાગ નિર્દોષસ્વરૂપ

છે. નિર્દોષસ્વરૂપ કહો કે વીતરાગસ્વરૂપ કહો. એવો વીતરાગ ભગવાનઆત્મા, એના ઉપર દષ્ટિ પડતાં, એનું જ્ઞાન થતાં, એમાં સ્થિરતા થતાં જે દશા પ્રગટે, નિશ્ચય સાચું સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રગટે, એ તો સુખના આનંદની દશાવાળી દશા છે. આહાહા...! એને જૈનધર્મ કહીએ.

અહિંસાવ્રતમાં આ નાખ્યું પાછું. જણાવ્યું ખરું. રાગાદિ જાણવા લાયક છે. પણ એ જૈનધર્મ નથી. આહાહા...! જેટલી અંદરમાં રાગરહિત અહિંસાપણે પરિણતિ સુખરૂપ થઈ, એટલો જૈનધર્મ છે. કહો, 'શાંતિભાઈ'! બરાબર છે આ? તો પછી આ મહાવ્રત-ફહાવ્રતમાં આ વળી ક્યાં નાખ્યું? જણાવ્યું છે કે છે. પણ જૈનધર્મ એને કહીએ કે જેમાં એકલી વીતરાગ પરિણતિ ઊભી થાય. જેમાં રાગ આવ્યો એ પણ ખરો જૈનધર્મ નથી. એ તો ઉપચારિક ધર્મ, વ્યવહાર જૈનધર્મ છે. નિશ્ચય ધર્મ એ જૈનધર્મ નહિ. આહાહા...! જૈનધર્મના પણ બે પ્રકાર છે. નિશ્ચય અને વ્યવહાર. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ધર્મ છે તો બન્ને ધર્મથી લાભ થાય ને.

ઉત્તર :- લાભની વાત ક્યાં છે? એક જ ધર્મથી લાભ. વીતરાગી જૈનધર્મ દશા. શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ એકથી જ લાભ. બીજું હોય છે એવું જ્ઞાન કરાવે છે. જ્ઞાન કરાવે છે કે વ્યવહારનય જાણવાલાયક છે કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- .. માંડ માંડ...

ઉત્તર :- માંડ આવ્યું ત્યાં અંદર ને અંદર ઉડાવી દીધું. બન્નેમાં ઉડાવ્યું. 'સમંતભદ્રઆચાર્ય'નો આધાર આપીને ઉડાવ્યું, પોતે ઉડાવ્યું. દુનિયા-દુનિયાનું જાણે તારે શું કામનું? તારે તો આત્મા સાથે કામ છે કહે છે. શુભવિકલ્પ હોય, કહે છે કે એ તો જાણવાલાયક છે. વસ્તુ ભગવાનઆત્મા પૂર્ણ આનંદ અને પૂર્ણ જ્ઞાનનો સ્વભાવ જેનો, બસ એની સાથે તારે કામ છે. ઓહોહો...! કથની પણ જુઓને! 'પદ્મપ્રભમલધારીદેવ' મુનિ છે, હોં! આ પુસ્તકની ગાથા 'કુંદકુંદાચાર્યદેવ'ની. પણ ટીકા કરનાર મુનિ છે. આચાર્ય નહિ. 'પદ્મપ્રભમલધારીદેવ'. 'અમૃતચંદ્રાચાર્ય'ને એ બધા આચાર્ય હતા. આ તો મુનિ છે.

મુમુક્ષુ :- આચાર્યનું કથન જ માનવા યોગ્ય છે ને.

ઉત્તર :- અરે...! મુનિનું કથન... સમક્રિતીનું કથન માનવાયોગ્ય છે. માનવાયોગ્ય કોનું કથન નથી? આહાહા...!

છ કાયના 'વધથી જે બહુ દૂર છે...' એટલે એને મારવાનો વિકલ્પ તો નથી પણ જીવાડવાના વિકલ્પથી પણ એ વીતરાગનો માર્ગ દૂર છે. આહાહા...! એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? કીધું ને? પ્રયત્ન, શુભ પ્રયત્ન પરાયણ.

મુમુક્ષુ :- ત્યાં તો રક્ષાની વાત હતી.

ઉત્તર :- રક્ષા શબ્દ તો વ્યવહારે આવ્યો. અહીં કરી નાખ્યું પાછું. આહાહા...!

છ કાયને મારવાનો વિકલ્પ તો ન હોય, પણ તેને ન મારવાનો વિકલ્પ પણ જે જૈનધર્મમાં હોય નહિ એમ કહે છે. એ વિકલ્પ હોય એ વ્યવહારધર્મ છે, પુણ્ય છે. નિશ્ચય જૈનધર્મ તો રાગરહિત અરાગી શ્રદ્ધા, અરાગી જ્ઞાન અને અરાગી ચારિત્રની દશા, એ જૈનધર્મ (છે). આહાહા...! ‘જ્યવંત વર્તે છે.’ મુનિને પોતામાં વીતરાગી પરિણતિ છે ને? ‘જ્યવંત વર્તે છે.’ આહાહા...! કહો, આમાં સમજાય છે કે નહિ? ઓલું એકલું નિશ્ચયનું આવતું હતું ત્યાં જરીક પકડે. નિશ્ચયમાં વ્યવહાર આવે અને વળી વ્યવહાર ઉડાવે. એય...! વ્યવહાર ત્યાં સુધી કીધો કે પ્રયત્નરૂપ પરિણામ છે. એય...! વળી કહે છે કે પ્રયત્નરૂપ પરિણામ તે જૈનધર્મ નહિ. આહાહા...! વ્યવહારધર્મ કહેવામાં આવે છે. વ્યવહાર કહો કે પુણ્ય કહો. આહાહા...! અરે...! આવો માર્ગ નિર્મળાનંદ પ્રભુ! એના આસ્રવથી ધર્મ થાય એમ માનવું, એ વ્રત છે એ તો વ્રતના પરિણામ આસ્રવ છે. અહિંસાવ્રતના પરિણામ આસ્રવ છે, શુભ ઉપયોગ છે, રાગ છે.

મુમુક્ષુ :- એવું ક્યાં આમાં લખેલું છે?

ઉત્તર :- આ શું કીધું? અહીં કીધું ને, કે ‘સુંદર સુખસાગરની...’ દશા તે જૈનધર્મ છે. અહિંસા એ શુભરાગ છે, શુભ ઉપયોગ છે. વ્રત છે ને? કહો, સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! કહો, ‘ચેતનજી’! આવી વાત ત્યાં ક્યાંય હતી?

મુમુક્ષુ :- ગયાની વાત ક્યાં છે વર્તમાનની વાત કરો ને.

ઉત્તર :- વર્તમાનમાં પણ વિરોધ કરે છે. અરે...! ભગવાન શાંત થા, ભાઈ! જે માર્ગ હશે તે રહેશે. કાંઈ ફેરફાર કરે કાંઈ ફેરફાર થઈ જશે નહિ. આહાહા...! બાપુ! તારું તત્ત્વ છે. આહાહા...! આવું આવે છે ક્યાંક. નિજતત્ત્વનું ક્યાંક આવે છે. સહજ પરમતત્ત્વ સ્વસ્વરૂપ એમ આવે છે. એ ૭૮માં કળશમાં આવે છે. ‘સહજપરમતત્ત્વ સ્વસ્વરૂપ’ આહાહા...! મહા ભગવાનઆત્મા સહજ પરમતત્ત્વ, મહા પરમતત્ત્વ ધ્રુવ વસ્તુ, એ જીવનું સહજ સ્વરૂપ. એ જીવ, એ આત્મા, એવા આત્માનો આશ્રય લઈ. આશ્રય લીધો પર્યાયે. આશ્રય આપ્યો દ્રવ્યે.

મુમુક્ષુ :- દ્રવ્ય પર્યાયને અડે નહીં ને? અડે નહીં ને આશ્રય દેવે?

ઉત્તર :- ત્યાં આમ ગયો એટલે આપ્યો ને. એને કાંઈ ના પાડી કે ના ના આ બાજુ ન વળ.

મુમુક્ષુ :- એને અડે નહિ ને સ્પર્શે નહિ ને ક્યાંથી દેવે?

ઉત્તર :- એ બીજી વાત છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

‘મૂદત્યમસ્સિદો ખલુ’ ન આવ્યું? એય...! ભૂતાર્થ ત્રિકાળીનો આશ્રય કરવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આશ્રય કરનાર તો પર્યાય છે. આશ્રયદાતા તો દ્રવ્ય છે. એય...! એમાંથી કાઢવું પડશે કે નહિ? ‘મૂદત્યમસ્સિદો ખલુ’ એ મહાસિદ્ધાંત છે. ૧૧મી ગાથા તો જૈનદર્શનનો પ્રાણ છે. ‘કૈલાશચંદ્રજી’એ લખ્યું છે. પણ પાછા અર્થમાં ફેરવે છે. મેળ નથી ખાતો... મેળ કેમ કરવો એની વાત સમજવી જોઈએ. એમ પોતાની કલ્પનાએ કરે એમ કાંઈ ચાલે? આ

તો અનાદિના વીતરાગ સંતો માર્ગ કહેતા આવ્યા છે, પરિણમતા આવ્યા છે, થતા આવ્યા છે, મુક્તિ પામતા આવ્યા છે. એ કાંઈ કોઈ વ્યક્તિનો માર્ગ છે? અનાદિ સંતો આ માર્ગ કહેતા આવ્યા છે અને એ જાતનું પરિણમન કરતા આવ્યા છે અને એ જાતનું કહેતા આવ્યા છે. ઓહોહો...! વાહ!

‘વિવિધવધવિદૂરશ્ચારુશર્માધિપૂરઃ’ છેલ્લી લીટી. ઠીક. ચારુ એટલે સુંદર. શર્મા નામ સુખ, અધિ નામ દરિયો, એનું પૂર છે. લ્યો. વાહ!

મુમુક્ષુ :- જિનધર્મના વિશેષણો છે.

ઉત્તર :- એ જૈનધર્મના વિશેષણો છે. આહાહા...! જૈનધર્મ તો અતીન્દ્રિય આનંદદાયક છે એમ કહે છે. દાયક એટલે પછી આપે એમ નહિ. તે જ વખતે અતીન્દ્રિય આનંદનો દાતા, પરિણમન એનું નામ જૈનધર્મ. આહાહા...! આ ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવે’ પણ. ભલે પોતાને અમુક શૈલી લક્ષમાં રાખીને કર્યું હોય, પણ કર્યું છે કેવું! (સમયસાર) ૧૫મી ગાથામાં કહ્યું, કે જૈનશાસન આને કહેવું. ભલે એ લક્ષમાં હોય અને આ વાત કરી હોય. પણ વાત તો..

ભાવશ્રુત ઉપયોગ એટલે આનંદદાયક દશા, તે જૈનશાસન. આહાહા...! એમાં આપદા શી? વિપદા શી? દુઃખ ક્યાં? આહાહા...! કષ્ટને સહન કરવું એ જૈનધર્મ નથી એમ કહે છે. કષ્ટને સહન કરવું એટલે આમ આકુળતા લાગે. અહીં તો અતીન્દ્રિય આનંદની દશાની પરિણતિ પ્રગટ થાય. વેણલા પૂરના વાયા, કહે છે. આહાહા...! અંતરનો ભાવ જે ભર્યો હતો. પૂર્ણ ભરિતઅવસ્થ. સ્વભાવનો સાગર ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદ, એને ઓથે ગયો, એને આશ્રયે ગયો, એ પરિણતિને અહીં જૈનધર્મ કહે છે. સ્વદ્રવ્ય આશ્રય પરિણતિ પ્રગટે તેને જૈનધર્મ કહે છે. પરદ્રવ્ય આશ્રય રાગ થાય એ જૈનધર્મ યથાર્થ નહિ. નિશ્ચય હોય ત્યાં વ્યવહાર કહેવામાં આવે. સમજાણું કાંઈ?

હવે ચાલે છે અહિંસાવ્રતની વાત, ત્યાં આ નાખી. પણ નાખે ને. સાંભળને! વ્યવહાર અહિંસાવ્રતનો વિકલ્પ છે, એ પ્રયત્ન છે એમ તને જણાવ્યું. મુનિને હોય છે. પણ એ કંઈ વાસ્તવિક ચીજ નથી, એ યથાર્થ વસ્તુ નથી. અંતર આત્મા છ કાયના ઘાત અને જીવાડવાના વિકલ્પથી પણ ભિન્ન એમ કહે છે. છ કાયના જીવને મારવાના વિકલ્પથી તો ભિન્ન, પણ એને બચાવવાના વિકલ્પથી (પણ) જૈનધર્મ ભિન્ન છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

‘તે જિનધર્મ જયવંત વર્તે છે.’ આહાહા...! એમ કે જૈનધર્મની હયાતી છે એમ કહે છે, ભાઈ! એમ કે આ કહેવામાત્ર જૈનધર્મ નથી. એની હયાતી છે. આહાહા...! એવો જૈનધર્મ અમારી પરિણતિમાં વર્તે છે એમ કહે છે. સમજાણું? ‘સમંતભદ્રાચાર્ય’માં પણ એ આવ્યું છે. અહિંસા પરમ બ્રહ્મ એટલે ઓલા એમ ખુલાસો કરે છે, કે છ કાયની જીવની દયા એ અહિંસા પરમ ધર્મ છે. આનો અર્થ એવો કર્યો છે. એની વાત ક્યાં છે? અહીં તો પરમબ્રહ્મ છે. પેલું તો અપરમ છે. આહાહા...! એવો અર્થ કરે છે, જુઓ! દયા એ ધર્મ

ભગવાને કીધો. ‘સમંતભદ્રાચાર્યો’ અહિંસાને પરમ ધર્મ કહ્યો. છ કાયની દયા એ અહિંસા પરમ ધર્મ છે.

મુમુક્ષુ :- છ કાયમાં પોતે આવ્યો કે પોતે રહી ગયો?

ઉત્તર :- પોતે આવે તો તો રાગ રહિત થઈ ગયો એ તો. લ્યો, એ પહેલી ગાથા અહિંસાવ્રત અને મુનિની અંતર સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની દશામાં આવો એક શુભભાવ પ્રયત્નપૂર્વક હોય છે, બસ એટલું. ઓલામાં પણ એમ આવે છે પ્રયત્નથી જાણવું. ‘યોગસાર’માં. ષટ્દ્રવ્યને પ્રયત્નથી જાણવું એમ આવે છે. વ્યવહારે આવે ને.

મુમુક્ષુ :- બન્ને છે ખરાને?

ઉત્તર :- છે. જાણવાલાયક વસ્તુ નથી?

આવો વીતરાગમાર્ગ જેમાં ભગવાન પોતે તો આનંદસ્વરૂપ છે, પણ જેમાં આનંદ અને એનો આશ્રય કરીને પ્રગટ્યો, એ આનંદની દશા એ જ જૈનધર્મ છે. આહાહા..! કથનની ગજબ પદ્ધતિ છે ને! એને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર અને એ વીતરાગી પરિણતિ આનંદદાયક થઈ તેને જૈનધર્મ કહીએ. એમ કરીને અહિંસાવ્રતનો વિકલ્પ ત્યાં હોય એવું જણાવ્યું છે. આદરવાયોગ્ય છે એમ નથી. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)